

ВІДГУК

офіційного опонента

Черниш Ірини Володимирівни

на дисертаційне дослідження

Борблік Карини Едуардівни

«Формування стратегії сталого розвитку ринку туристичних послуг України», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 - Економіка

На початку нового тисячоліття туризм міцно утвердився в багатьох країнах як основна галузь економіки і сектор економіки, що найбільш швидко розвивається і забезпечує приплив іноземної валюти і створення робочих місць. Міжнародний туризм забезпечує найвищі в світі надходження від експорту і для більшості країн є важливим фактором забезпечення платіжного балансу. Розвиток ринку туристичних послуг набуває актуальності і для України, однак сьогодні країна стикається з низкою проблем, серед яких недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури, низький рейтинг суб'єктів ринку на світовій арені та інші, що не тільки гальмують прогресивний розвиток галузі на засадах сталості, а й призводять до посилення асиметрії розвитку регіональних ринків туристичних послуг. У таких умовах формування стратегії сталого розвитку національного ринку туристичних послуг є одним з найбільш актуальних і затребуваних механізмів, що дозволяють підвищити ефективність туристичної індустрії. Удосконалення стратегічного управління розвитком і просування ринку туристичних послуг на внутрішньому і міжнародному ринках є одним із пріоритетних завдань уряду України.

Стратегії сталого розвитку та просування національного ринку туристичних послуг на внутрішньому і міжнародному ринках дозволять більш ефективно розподіляти управлінські впливи з боку суб'єктів ринку туристичних послуг, державних органів влади, а також використовувати сучасні організаційно-економічні механізми стратегічного менеджменту, що в цілому сприятиме підвищенню ефективності туристичної галузі в цілому.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває вдосконалення теоретичних і методичних аспектів стратегічного управління ринком туристичних послуг

України, пропозиція комплексних підходів, що дозволяють ефективно використовувати можливості внутрішнього і зовнішнього середовища, мінімізувати негативний вплив факторів навколишнього середовища, переводити існуючі та потенційні можливості в стратегічний потенціал успіху з метою забезпечення сталого розвитку, збереження і розвитку конкурентних переваг в довгостроковій перспективі.

Вищевикладені міркування доводять необхідність вивчення особливостей формування стратегії сталого розвитку ринку туристичних послуг України, а також розробки механізмів її подальшого удосконалення з метою підвищення ефективності використання національних рекреаційних ресурсів. Саме на цьому ґрунтується актуальність теми дослідження, обраної Борблік К.Е. Зважаючи на важливість забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг України (особливо в сучасних умовах активізації євроінтеграційних процесів), значущість досліджень у даному напрямку можна вважати беззаперечною.

Робота, що опонується, містить результати, які можна визначити науково новими:

розвинуто теоретико-методичні основи дослідження особливостей сталого розвитку, а саме запропоновано оцінювати їх з точки зору комплексного, відтворювально-еволюційного, інтеграційного та функціонального підходів та обґрунтовано виділення викликів, що гальмують розвиток та інструментів, що його забезпечують (с. 34-40);

запропоноване авторське визначення поняття «сталий розвиток ринку туристичних послуг» що, на відміну від існуючих, розглядається як динамічний процес перетворення відносин між суб'єктами різного рівня щодо купівлі-продажу у грошовій формі певного матеріального чи нематеріального блага в сфері туризму, що засноване на принципах свободи вибору, рівності та відповідальності з урахуванням обмеженості регенеративної здатності туристичних екосистем та забезпечення збереження їх природно-ресурсного потенціалу та нівелювання екологічних збитків (с. 42-49);

удосконалено науково-методичний підхід до оцінки стану розвитку ринку туристичних послуг України за рахунок виділення трьох етапів аналізу: аналіз інтенсивності та тенденцій розвитку туристопотоку; аналіз показників діяльності колективних засобів з розміщення туристів; дослідження потоків надходжень і витрат, пов'язаних з туризмом (с.79-80);

обґрунтовано сучасні тенденції розвитку регіональних ринків туристичних послуг України, серед яких: високий рівень асиметрії розвитку регіональні ринки туристичних послуг України за показником кількості обслугованих туристів; стабільне зростання кількості туристів, обслугованих суб'єктами регіональних ринків туристичних послуг України; наявність значної диспропорції за кількістю колективних засобів розміщення туристів, їх номерного фонду, а також завантаженості за регіонами України при стабільній тенденції до зменшення даних показників (с. 95-111);

удосконалено механізм забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг, що, на відміну від існуючих, включає екологічну, організаційну, фінансову, соціальну, правову, економічну та інформаційну складову (с. 65-69);

розроблено алгоритм моделювання розвитку ринку туристичних послуг України в умовах сталого розвитку, що включає 4 етапи: визначення факторів впливу на розвиток ринку, моделювання залежності розвитку ринку від встановлених факторів, прогнозування показників та виявлення тенденцій розвитку ринку, аналіз динаміки змін ринку туристичних послуг України та її співвідношення із наявністю умов для сталого розвитку (с. 112-113);

запропоновано авторську стратегію сталого розвитку ринку туристичних послуг України, що на відміну від поширених базується на основних завданнях, принципах та напрямках стратегічного позиціонування, окреслює характер взаємодії суб'єктів ринкових відносин, враховує рівні та напрями її реалізації, передбачає індикатори ефективності та елементи системи контролю за її впровадженням (с. 134-141);

розроблено концептуальну модель формування стратегії сталого розвитку ринку туристичних послуг України, яка, на відміну від наявних, ґрунтується на

комплексі конститутивних складових, передбачає постановку цілей відповідно до ієрархії рівнів управління та застосування відповідного інструментарію, а також спирається на алгоритм визначення засад сталого розвитку ринку туристичних послуг (с.127-134).

Наукові положення, висновки і рекомендації, які представлено в дисертаційному дослідженні Борблік Карини Едуардівни, необхідно оцінити як теоретично обґрунтовані і достовірні. Це обумовлено тим, що вони базуються на використанні діалектичного методу наукового пізнання, використанні наукових праць провідних українських та зарубіжних вчених, офіційних матеріалів та публікацій ЮНКТАД, СОТ, ВЕФ, ЮНВТО та результатів власних досліджень автора.

Теоретичне значення результатів проведеного дослідження полягає в поглибленні теоретико-методичних основ дослідження ринку туристичних послуг України та обґрунтування механізмів формування та реалізації стратегії його сталого розвитку.

На особливу увагу в дисертаційному дослідженні заслуговують розроблений автором алгоритм моделювання розвитку ринку туристичних послуг України в умовах сталого розвитку та науково-методичний підхід до оцінки стану розвитку ринку туристичних послуг України, що дозволили встановити загальні тенденції та особливості розвитку ринку туристичних послуг України, обґрунтувати просторову нерівномірність та визначити рівень асиметрії розвитку регіональних ринків туристичних послуг України і напрями подальшого розвитку, які мають найбільш високий потенціал ефективності з урахування існуючих умов ринку.

Визначаючи в цілому достатній науковий рівень розробок здобувача в результаті проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів, слід вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи:

1. У підрозділі 1.1 автором встановлено виклики, що призводять до гальмування сталого розвитку (рис. 1.3). У подальшому цей здобуток в роботі не використовується, не розглядається в контексті розвитку ринку туристичних

послуг України, не відображається в науковій новизні та не слугує теоретичним підґрунтям для подальших досліджень.

2. В підрозділі 1.3 для визначення функціонування механізму забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг автор виділяє 3 напрями забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг – економічний, екологічний та соціальний (с. 59), проте у підрозділі 3.2 для забезпечення ефективної реалізації стратегії сталого розвитку ринку туристичних послуг України автором представлений механізм, що включає 5 напрямів реалізації – правовий, економічний, соціальний, технічний та інформаційний (с. 144). Така диференціація в механізмах забезпечення сталого розвитку ринку туристичних послуг потребує додаткових пояснень та обґрунтування.

3. В підрозділі 3.1 автором запропоновано систему індикаторів оцінки ефективності запровадження сталого розвитку ринку туристичних послуг України (с. 157-159), проте дане положення не відображається в науковій новизні, а верифікація представлених індикаторів з точки зору економічних розрахунків не знайшла свого відображення в дисертаційному дослідженні.

4. На наш погляд, результати моделювання подальшого розвитку ринку туристичних послуг України були б більш обґрунтованими, якби автор використовував у якості цільової функції показники економічної ефективності діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, зокрема синергетичний прибуток туристичних підприємств з урахуванням існуючих обмежень рекреаційно-туристичного навантаження на природні ресурси.

5. Обґрунтовуючи необхідність формування ефективної стратегії сталого розвитку ринку туристичних послуг України (підрозділ 3.1), автор зазначає, що практична реалізація стратегії сталого розвитку ринку туристичних послуг актуальна і на загальнодержавному рівні, і на рівні регіонів, проте у тексті роботи автор практично не приділяє увагу формуванню стратегій сталого розвитку регіональних ринків туристичних послуг України. Робота виглядала б більш завершеною, якби дисертант представив результати ґрунтового дослідження особливостей формування стратегії сталого розвитку регіональних ринків

туристичних послуг України, особливо тих, що характеризуються високим рівнем асиметрії розвитку.

6. У підрозділі 2.2 дисертант пропонує розділити регіональні ринки туристичних послуг України за показниками розвитку на 8 кластерів, різних за своєю структурою. Провідні позиції в такому розподілі зайняли Львівська, Івано-Франківська та Одеська області (с. 99), що потребує більш детального обґрунтування щодо економічної ефективності запропонованого розподілу з урахуванням видів туризму, наявних туристично-рекреаційних ресурсів, ефективності функціонування туристичних підприємств. Більш чітка аргументація даного висновку дозволила б підвищити його практичну цінність.

Висловлені зауваження та дискусійні положення стосовно дисертації не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертаційне дослідження Борблік Карини Едуардівни «Формування стратегії сталого розвитку ринку туристичних послуг України» є завершеною самостійною науковою працею, в якій вирішено важливу науку задачу поглиблення теоретико-методичних основ дослідження ринку туристичних послуг України та обґрунтування механізмів формування та реалізації стратегії його сталого розвитку. За змістом дисертаційна робота відповідає темі, меті і поставленим автором завданням дослідження.

За актуальністю, постановкою задач дослідження, теоретико-методологічною обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів дисертаційна робота відповідає встановленим вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9 – 18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167).

Ступінь наукової новизни, теоретична і практична значущість, достовірність отриманих висновків і рекомендацій, актуальність теми дослідження дають підстави для висновку, що дисертаційне дослідження

«Формування стратегії сталого розвитку ринку туристичних послуг України» відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка, а його автор Борблік Карина Едуардівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з економіки за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

д.е.н., професор,

директор Навчально-наукового інституту

фінансів, економіки та менеджменту

Національного університету «Полтавська

політехніка імені Юрія Кондратюка»

Ірина ЧЕРНИШ

Проректор з наукової та міжнародної роботи

Національного університету «Полтавська

політехніка імені Юрія Кондратюка»,

к.е.н., доцент

Світлана СІВІЦЬКА